

hogy a kórusban énekeljek, szívesen elmentem a hangversenyeikre. Az egész egy közösségformáló feladatot is betöltött, ezt érezni lehetett. Szombatonként gyakran mentünk kirándulni. Lakitelken volt egy csónakháza az iskolának, a tanárok közül többen voltak, akikkel esténként a tábornútnél énekelünk, többnyire népdalokat. Amikor én gimnáziumba jártam, akkor volt a Beatles és Rolling Stones nagy korszaka, és a mi tanáraink arra is képesek voltak, hogy egy Beatles vagy Rolling Stones számot a tábornútnél velünk énekeljenek, sőt gitáron le is kísérik. Hogy a zene része a kultúránknak, az érzelmeink, gondolataink kifejezésének, annak, hogy közösen csináljunk valamit – ezt adta át az iskola az én számomra, és ezek az élmények roppant fontosak.

– *Olyan jó lenne, hogyha majd tíz-húsz év múlva beszélünk egy mostani diákkal, ő is ugyanilyen élményeket tudna felsorolni. Ön szerint van erre remény?*

– Én azt gondolom, hogy erre lehetőséget kell biztosítani. Az iskolát sokkal kevésbé formálissá kell tenni, mint ahogy most van. Gondolja el, az iskola papírokat gyárt, minőségbiztosítási ügynököket küldenek a nyakukra, hogy megcsinálták-e ezt, kipipálták-e azt. Az egésznek a lényege,

az íze vész el. A matematika órából már régen kiölték az örömet, a diák is úgy van vele, hogy a matematika órán túl kell esni. Kár, mert élményt jelent. Én fizikus vagyok, talán elfogult, de nem véletlenül választottam ezt a szakmát, mert nálunk élmény volt a fizikaóra. Annyi érdekes kísérletet mutattak be, s olyan sokféle szempontból megvilágították, hogy miért érdekes vagy különös az, ami körülöttünk történik! A Zenekar c. lap olvasóinak is ajánlom, hogy lapozzanak bele Simonyi Károly: A fizika kultúrtörténete c. könyvébe, ahol fantasztikus egységben láthatja az ember, hogy hogyan része a zene, az irodalom, a szobrászat, és nem mellesleg a fizika a kultúránknak. Azt is érdekes összehasonlítani, hogy az emberiség története során, amikor a zenében nagy alkotások születtek, akkor mi történt a tudományos és a műszaki életben. Az iskolának ezt kell megjelenítenie, hogy a kultúra egységes. Nem tantárgyakra bontott tananyagunk a fejbe öntéséről van szó, bár célszerűbb így tanítani, hiszen csak kevés ember lenne képes a történelmet, fizikát, irodalmat egyaránt tanítani. Simonyi Károly ilyen széles látókörű ember volt.

– *Ő Charles Simonyi, az első amerikai-magyar űrhajós édesapja.*

– Látja, hogy Charles Simonyi feljutott a világűrbe, arról sokkal többen tudnak, mint az édesapja munkásságáról, aki a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt és a világ villamosmérnökeinek jó része az ő könyvéből tanult. A fizika kultúrtörténete c. könyve pedig az egyik legjobb kultúrtörténeti munka, amelyet valaha írtak. Charles Simonyi egyébként nagy zenerajongó, és talán az ő sikertörténete is mutatja, hogy a zene is hozzájárul ahhoz, hogy az ember képes legyen nagy dolgok véghezvitelére. Érdekes felfigyelni egyrészt arra a fegyelmezettségre, ami egy zeneműben megvan, másrészt az improvizáció lehetőségére. Mély meggyőződése, hogy a fegyelmezetség és a kreativitás kettőssége alapvető eleme a természettudományos gondolkodásnak is. Hiszen ott is haladunk egy következetesnek tűnő gondolatmenettel előre, és egyszer csak – egy különös improvizációval, ami összhangzattanilag talán nem illene oda – valami fantasztikusan nagy és új dolog jön létre (a relativitáselmélet, vagy a kvantummechanika). A zene kreatívva tesz, mert sokféleképpen lehet megalkotni vagy előadni valamit, ugyanakkor vannak szigorú szabályai. Ez óriási lehetőséget rejt a nevelésben.

Szöke Cecília

Zenekari menedzselés amerikai módra

A zenekarok és a klasszikus zene jövőjéről Petersen beszélget Zarin Mehta-val, a New York-i Filharmonikusok elnök-ügyvezető igazgatójával, aki az USA egyik legsikeresebb zenekari menedzsere.

– *Mehta úr, ön a New York-i Filharmonikusokkal és Lorin Maazellel együtt egy nyolc városban és hat országban keresztül vezetett Európa-turné előtt áll. Ez a tizenkilencedik fellépésük Németországban. Szívesen jönnek Európába?*

– Kapcsolatunk Németországgal nagyon különleges: alapítónkat, egy amerikai, németországi útja alatt Louis Spohr és Felix Mendelssohn Bartholdy tevékenysége inspirálta egy zenekar életre hívására. Azóta a New York-i Filharmonikusok, azt hiszem, az USA legrepresentatívabb kulturális követévé vált, amelyik az egész világot bejárta már. Legutóbbi Európa turnékon, 2005/06-ban ünnepeltük a zenekar első Európa-turnéjának 75. évfordulóját, amely 1930-ban Toscanini vezetése alatt jött létre. Szívesen emlékezünk egy rendkívül megrendítő és jelentős csúcspont: kon-

certünkre az újjáépített drezdai Frauenkirche-ben.

– *Európában és Németországban sok első osztályú zenekar van. Elképzelhetőnek tartja ön, hogy a jövőben is lesz érdeklődés amerikai zenekarok iránt az európai piacon?*

– Nem beszélhetek más amerikai zenekarok nevében, de tudom, hogy például egy európai rádió-sorozatnál erős érdeklődés nyilvánul meg a részvételünk iránt. Éppen most írtunk alá egy szerződést a BBC 3 rádióadóval. 2007 márciusától évente tíz koncertet közvetítenek velünk a rádióállomások egész Európában, közös produkcióként a BBC 3-mal. Ezáltal három-hét millió hallgatót érhetünk el. Megtisztelve érezzük magunkat, hogy a BBC a New York-i Filharmonikusokat kérte fel

erre a projektre és így egy ilyen sorozatban az első amerikai zenekarként egész Európában hallgatók leszünk.

– *Az ön megítélése szerint milyen fejlődés várható a zenekarok világpiacán? Egyre több zenekar létesül majd? Tartható lesz a művészi színvonal?*

– Több zenekar és koncertterem van mint valaha, ez a jó hír. Mindazonáltal, nálunk – és még Európában is, ahol a művészetek nagyobb állami támogatást kapnak – sok zenekar harcol a megélhetéséért és a publikumért. Azonban azt is megállapítottam, hogy a muzsikások és hangversenyek színvonala rendkívül magasra vált, mivel a konzervatóriumok és zeneművészeti főiskolák az egész világon folyamatosan bocsátják ki a legjobb zenészeket.

– *Meg tudná mondani, hogy milyen változások és új problémák jelentek meg a zenekarok szervezésénél a korábbiakhoz képest? Mi lett könnyebb, kevésbé bonyolult? Mi lett nehezebb, komplikáltabb: például a biztonsági kontroll az utazásoknál?*

– A logisztikát nem nehéz uralni. Nagyon nagy tapasztalattal rendelkezünk ami a nemzetközi turnékat illeti, munkatársaink itt és a tengeren túl szakértői a területüknek. A legnagyobb akadály továbbra is a turné finanszírozása. Amint ön tudja, az USA-ban a kulturális szervezetek szinte kizárólag önfenntartók. Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy sok olyan vállalathoz van kapcsolatunk, amely a kultúrát globális értelmében fogja fel. Nagyvonalú, együttműködő szponzorok, amelyek ugyan nem minden, de sok turnénkat támogatják. Azt szeretném, ha nem kellene olyan sok forrást ezeknek a támogatásoknak a biztosítására felhasználni. Másrészt azonban hálaság vagyunk érte.

– *Mialatt régen a muzsikusat a turnékon szerény szállodákban helyezték el, manapság ez nyilvánvalóan drága hotelekben történik. Hatással van az ilyen fejlődés a turnék realizálására?*

– A muzsikusat a turnékon tudásuk legjavát adják, ezért fizet a nemzetközi publikum. A komfortjuknak ára van, amit szívesen akceptálunk.

– *Az amerikai klasszikus- és zenekari piac milyen új fejlődéséről tud beszámolni?*

– Felismerjük a zenekar növekvő felelősségét az oktatási szisztémánk révén keletkező új betöltésére. Kiépítjük kapcsolatunkat a gyermekekkel és a fiatalokkal, de a felnőttekkel is, azokkal, akik többet szeretnének tudni a klasszikus zenéről, és szükségük van kiegészítő ismeretekre a zene ér-

tékeléséhez. Képzési programokat kínálunk mindenki számára, kicsi gyerekektől kiindulva – van például egy igen kedvelt sorozatunk három-ötéveseknek – a felnőttéig bezárólag. Lehetőségeket nyújtunk azok számára, akik zenei karrierjüket építik. Filharmóniai mentorprogramunk színvonalas hangszeres műsoraival partnerkapcsolatot épít továbbképző iskolákkal, különösen New York City hátrányos helyzetű területein

A konzervatóriumi növendékeknek szánt programunk részét képezi a szabad bejárás a próbákra és speciálisan szervezett találkozók zeneszerzőkkel és karmesterekkel. Büszkék vagyunk a három kiváló konzervatóriumra New York City-ben, ahol muzsikusaink közül is többen tanítanak. Végül pedig Lorin Maazel személyében olyan vezető karmesterünk van, akinek speciális érdeklődéséhez tartozik a tehetséges fiatal zenészek karrierjének támogatása. A New York-i Filharmonikusok mindig is fontos ugródeszkája volt a fiatal szólistáknak, akiknek pályája innen indult el. A legjobb aktuális példa erre talán Xian Zhang, a Maazel-Vilar Karmesterverseny díjazottja 2002-ben. Ő azóta sokszor lépett fel a New York-i Filharmonikusokkal és folyamatosan építi fel imponáns nemzetközi karrierjét.

Eközben minden nagy zenekar kihasználja a média adta reális lehetőségeket. Mi mind a régi, mind az új technológiát mint élő, fontos eszközt tekintjük a közönség megnyerésének és tájékoztatásának.

– *Szüksége van a koncertéletnek vízióknak, újításokra? Hogy nyernek meg új közönségcsoportokat?*

– Semmilyen szervezet sem engedheti meg magának – legyen az bármilyen sikeres –, hogy pihenjen a babérjain. Ebben az értelemben állandóan foglalkozunk új közönség megnyerésével. Tartalmi kezdeményezésektől eltekintve koncertjeink formája is változik. Mint már említettem, felhasználjuk az új média adta lehetőségeket – honlapot és célzott E-maileket – egyre nagyobb mértékben. Mindig új lehetőségek után kutatunk elérhetőségünk kiszélesítésére, hogy az embereknek bepillantást engedjünk a zenekari munka kulisszái mögé, mielőtt eljönnek a hangversenyre.

– *Koncertbevezetéseinknek, amelyeket állandóan fejlesztünk, nagy tradíciói vannak. Elindítottunk egy sorozatot „Hear & Now” címmel Stephen Stucky Pulitzer-díjas zeneszerző gondozásával. Ő új be-*

szegetéses munkamódszert dolgozott ki. A következő szezonban a sorozatot tíz alkalomra növeljük. Ugyanakkor megindult az „Inside the Music” is, egy olyan koncertsorozat, amely mélyebb betekintést nyújt a repertoárba. A program állandó változáson megy keresztül és a jövő szezonban multimédia vonatkozása is lesz. Ezáltal még intenzívebb lesz a művek megközelítése.

– *A New York-i Filharmonikusok voltak az elsők, akik 1922-ben a rádióban és 1950-ben a televízióban felléptek. A 2004/05 szezonban – először, és eddig az amerikai zenekarok közül egyedülállóan – elindult heti rendszerességgel a „New York Philharmonic This Week” rádióadás. Tájékoztatna ennek a projektnek a részleteiről?*

– Örülök, hogy megemlíti a New York-i Filharmonikusok úttörő szerepét. A „New York Philharmonic This Week”-adásban minden héten csütörtökön 21 órakor két óra időtartamban koncertek, interjúk hangzának el vendégművészekkel, a zenekar muzsikusaival, zeneszerzőkkel, vendég dirigensekkel és Lorin Maazel-lel, valamint különböző kommentárok a koncert-programokhoz. Az adás a következő két hétben honlapunkon megtalálható. Ott fellelhetők a video-interjúk, műsor-ismertetések a koncertekhez és speciális oktatási anyag gyermekeknek. Ezt kiegészítik a TV-fellépések. A New York-i Filharmonikusok 1976 óta egy Emmy-díjjal kitüntetett adásban „Live from Lincoln Center” címmel gyakran volt hallható.

– *Hol lehet a műválogatásban ön szerint még újítani, hol a határa az innovációnak?*

– A New York-i Filharmonikusok mindig is felvállalta az új zenét. Történetünk folyamán sok műre adtunk megrendelést és helyt adtunk azok ősbemutatóinak. Ezek a művek repertoárunk részét képezik. Továbbra is hiszünk abban, hogy fontos feladatunk az új zene támogatása. Éppen annyira fontos a nagy tradíciójú klasszikus zene műsoron tartása a legmagasabb színvonalon.

– *Milyen szerepet játszik az ön munkájában a hallgatói igények analízisének?*

– Minden kulturális intézménynek ugyanazt az utat kell járnia: olyan produktumot kell ajánlanunk, amiért a közönség hajlandó fizetni és ugyanakkor hűeknek kell maradnunk alapelveinkhez, amelyekhez a nem annyira népszerű művek előadása is hozzátartozik. Ezzel a beállítottsá-

A New York-i Filharmonikusok

A New York-i Filharmonikusokat 1842-ben az amerikai Ureli Corelli Hill vezetésével muzsikusat egy csoportja hozta létre. Az USA legrégebben működő zenekara, amely évente 180 koncerten lép fel és gyakori turnék során az egész világot bejárta. 2004-ben adta története tizennegyedik hangversenyét. Lorin Maazel 2002 szeptemberében vette át a zenekari igazgatói posztot olyan elődök nyomdokaiba lépve, mint Kurt Mauts, Zubin Mehta, Pierre Boulez és Leonard Bernstein.

Zarin Mehta

Zarin Mehta, Zubin Mehta öccse, fiatalemberként elhagyta hazáját Indiát, hogy Angliában könyvelési tanulmányokat folytasson. 1962-ben a Coopers & Lybrand cég könyvvizsgálója lett Kanadában. A vállalat partnerkapcsolata révén a Montreali Szimfonikus Zenekar elnökségének tagjává választották, majd 1981-ben annak menedzser igazgatói pozíciójába lépett. Nevéhez fűződnek a Ravinia Fesztivál meghatározó újításai, számos kitüntetés és díszdoktori cím birtokosa. A Barenboim-Said Alapítvány kincstárnoka és a WNYC Rádió igazgatóságának tagja. (New York-i rádóállomás.) 2000 óta ügyvezető menedzsere a New York-i Filharmonikusoknak. Felesége Carmen Lasky, a házaspárnak két gyermeke van.

gunkkal a jegyek 87 százalékát adtuk el, ami igen jó átlag.

– *Ki dönt a zenekarban a művek és programok kiválasztásáról? Van ebbe a muzsikusoknak is beleszólásuk?*

– A programok kialakítása közös eljárás a New York-i Filharmonikusoknál. Lorin Maazel a játékidő tervezésénél szorosan együttműködik a művészeti vezetővel és velem. A végső döntés természetesen Maazel úré. Egy egész sor különféle bizottság működik, amelyek rendszeresen üléseznek. Itt kinyilváníthatják a muzsikusok az igényeiket, amelyek a repertoárt, a művészeket és különösen a vendég-dirigenseket érintik. Nagyon örülünk, hogy nemrég a muzsikusainkkal történt úttörő megállapodásnak köszönhetően, bevétel-megosztásra alapozva, élő-koncert felvételeink letöltését ajánlhatjuk. Közben szerződéses megállapodást kötöttünk a Deutsche Grammophon-nal koncertek letöltési lehetőségére, amelyek az Interneten keresztül csekély áron megvásárolhatók. Ez a megállapodás jele egy új klímának a zenekar és lemezcégek közötti üzleti kapcsolatban.

– *A menedzsmentnek milyen speciális formájára van szüksége egy olyan zenekarnak, amelyik már világszerte sikeres és ismert?*

– Nem tudtam arról, hogy speciális menedzsment igényeink lennének. Mi, azt gondolom, az első 52 hetes szezonnal rendelkező zenekar vagyunk, ami természetesen költséges. A muzsikusok egész évben fizetést és legalább nyolc hét szabadságot kapnak. Nagyságunk és ismertségünk miatt

nekünk egyszerűbb a turnékon és a médiában hallgatóságot nyerni, mint kisebb és kevésbé ismert zenekaroknak. Mi soha nem pihenünk a babérainkon, soha nem tudunk hátradőlni.

– *Létezik a New York-i Filharmonikusoknál egy fórum, ahová a muzsikusok például emberi kapcsolati problémáikkal fordulni tudnak? Van valami olyasmi mint személyzeti ügyekkel foglalkozó organizáció az amerikai zenekaroknál és a New York-i Filharmonikusoknál?*

– Emberi kapcsolatokból adódó konfliktusok nincsenek nálunk. Van egy zenekari személyügyi menedzser, aki a muzsikusokkal foglalkozik és természetesen van szakszervezetünk. Az én ajtóm mindig nyitva áll, és erős törekvésem, hogy a muzsikusokkal mind kollektív és mind individuális területen kapcsolatot tartsak.

– *Mit gondol, az amerikai zenekaroknak van mit tanulniuk a német illetve európai zenekaroktól?*

– Mi mindannyian tudunk tanulni egymástól. Ma azt gondolom, hogy a financiált kultúrájú európai modellt sohasem lehet az USA-ban alkalmazni; ez nyilvánvalóan valami olyan, amiért mi az európaiakat irigyeljük. Ezzel szemben azt hallom sok európai kollégámtól, hogy ők meg a mi támogatási szisztémánkat tekintik a jövő modelljének. Így egy állandó adok-kapok-ról beszélhetünk.

– *Németországban mindeddig csak kevés képzési hely van zenekari menedzserek szá-*

mára. Itt az ember csak botcsinálta módon kerül ebbe a pozícióba. Hogy van ez az USA-ban?

– Egyre több fiatal jön a zenekarhoz kultur-menedzseri végzettséggel. Üdvözlöm az ilyen tanulmányokat és az embereket, akik ezeket a kurzusokat elvégzik. Profitálunk belőlük. Ismerek a zenekarunknál és másutt is sok olyan tehetséges személyiséget, akik learning-on-the-job módon csinálták karriert. Képesség emberi kapcsolatokat kiépítésére és a zene szeretete két olyan dolog, amit nem lehet megtanulni az iskolában. Mindkettő igen fontos tulajdonság egy zenekari menedzser munkájához.

– *Ön 1962 óta sikeres menedzser, most 68 éves és nem gondol még visszavonulásra. Hogy adja tovább tapasztalatait? Alapít egy zenekari menedzsment akadémiát? Könyvet fog írni?*

– Docensként gyakran tevékenykedem az Amerikai Szimfonikus Zenekarok Ligájának Vezetői Akadémiáján, amely előkészítő tréninget kínál ügyvezetők számára. Természetesen éppen úgy érdekeltek vagyok a kollegákkal és fiatal pályakezdekkel folytatott állandó dialógusban. A New York-i Filharmonikusok gyakran felkeresik a főiskolai és egyetemi művészeti menedzseri programok hallgatóit. Én elvből részt veszek ezeken és elkísérem a fiatalokat. Ők a mi jövőnk!

– *Mehta úr, tulajdonképpen játszik ön valamilyen hangszeren?*

– Nem, én nem játszom semmilyen hangszeren.

– *„Nem vitás, hogy mindig lesz klasszikus zene”, nyilatkozott ön így egyszer. Miért olyan biztos ebben?*

– Nézzem körül a világban: a konzervatóriumok százával bocsátják ki a csodálatos muzsikusokat, mindenütt a világban mesés koncert-termek épülnek. Ázsiának vezető szerepe van ezen a területen. Ennek globális kihatása van: a klasszikus zenének közönsége van olyan országokban, mint Kína, Japán, Korea, ahol évtizedekkel ezelőtt még relative kevesen érdeklődtek iránta. A média növeli a keresletet. Mindezek alapján ragyogónak látom a jövőt, azért is, mert azok a dolgok, amik a valódi szépségről, a valódi értékekről szólnak, soha nem vesznek el. A történelem ezt bebizonyította.

(Das Orchester 2007/5)